

BÉRROBANNÁS MAKROGAZDASÁGI LENYOMATAI MAGYARORSZÁGON

Dr. Tóth Gergely

Világgazdasági kitekintő, jelentős aggodalmak a kereskedelmi konfliktus miatt

Pesszimista IMF, sokasodnak a kockázatok

A világgazdaság növekedése 2018 második felétől jelentős lassuláson ment keresztül, melynek számos oka volt. A legalapvetőbb kiváltó ok, hogy a kereskedelmi feszültségek világszerte negatívan érintették az üzleti bizalmat, ezáltal pedig a világgazdasági aktivitást. A Nemzetközi Valutaalap (IMF) a kedvezőtlen globális folyamatok miatt 0,2 százalékponttal 3,3%-ra rontotta áprilisi World Economic Outlook kiadványában a világgazdaság idei növekedésére vonatkozó előrejelzését. Ha ez megvalósul, akkor az idei lehetne a globális gazdaság legrosszabb éve 2009 óta. Ráadásul a szervezet meglátása szerint a negatív kockázatok vannak többségben, így könnyen ennél is kedvezőtlenebbül alakulhatnak majd a folyamatok. A lefelé mutató növekedési kilátások tekintetében meghatározó elem a kereskedelmi feszültségek további esetleges eskalálódása. Az idei lassulást követően az IMF szerint 2020-ban 3,6%-ra gyorsulhat a globális növekedés.¹

A főbb kockázatok jelenleg a következők:²

- a kereskedelmi konfliktusok elfajulása, valamint az ezzel járó befektetői bizalomromlás, azaz tőkeáramlás megfordulása, a kockázatos eszközökből való potenciális tőkekivonás további nyomást helyezne a világgazdaságra, kiváltképp a sérülékenyebb, instabilabb makrogazdasági fundamentumokkal rendelkező országokra.
- Az Egyesült Királyság megállapodás nélküli EU-s kilépése szintén jelentős negatív kockázatnak tekinthető. Ebben az esetben ugyanis még nagyobb gödörbe kerülhet a brit és az EU-s gazdaság, ami aztán más országokba is begyűrűzne. Az IMF nem számolt azzal forgatókönyvvel, hogy mégsem következik be a Brexit.
- Megállapításuk szerint közép távon a klímaváltozás és a növekvő jövedelmi egyenlőtlenségek jelentik a legnagyobb veszélyforrást a világgazdaság potenciális növekedésére nézve.

Egyelőre nincs nagy baj

A világgazdaság bővülése azonban 2019 első negyedében is folytatódott, de az elmúlt időszakban a növekedési kilátások főként az amerikai – kínai kereskedelmi konfliktus miatt érdemben nem tudtak javulni. Mindezek ellenére az amerikai gazdaság továbbra is igen jól teljesít, az első negyedéves növekedési számok jóval meghaladták a várakozásokat, 3% felett

¹ IMF: World Economics Outlook, April 2019, page: 15

² <https://www.portfolio.hu/gazdasag/a-valsagot-koveto-osszeomlas-ota-az-idei-lehet-a-legrosszabb-eve-a-vilagnak.320353.html>

alakultak. Az előrejelzések szerint a beruházási dinamika és a lakossági fogyasztás lassulása miatt a kilátások már nem ennyire kedvezőek. A kínai gazdaság növekedése a világgazdasági - különösen az európai - konjunktúra érezhető gyengülése ellenére sem lassult, az idei év első negyedében 6,4%-on stagnált.³ A várakozások szerint kereskedelmi háború miatt a kínai GDP 0,4-0,5%-os, míg az USA GDP-je 0,1%-os visszaesést szenvedhet el az idei évben.

Az EU gazdasági motorja továbbra is a kelet-közép-európai régió. Miután többségük kiemelkedően jól teljesített a 2019-es év elején, a nagy tagországok a sor végén kullognak. A 19 tagú eurózóna esetében 2019 első negyedében éves alapon 1,2% volt a növekedés. Az olasz gazdaság továbbra sem tud magára találni, a németek ugyan javítottak a korábbi két nagyon rossz negyedév után, de még mindig nincsenek kifejezetten jó formában, ugyanez elmondható a franciákról is. Az egyes számok összességében valamivel kedvezőbb képet mutatnak az európai gazdaság az idei első negyedéről, mint a tavalyi év végén. Akkor öt éves mélypontra lassult a növekedés dinamikája, a kilábalás tehát talán megkezdődött, de igen sok kockázat övezi az eurózóna gazdasági kilátásait.⁴

Nagy-Britannia kilépése az EU-ból egyelőre nem következett be, továbbra sem egyértelmű, hogy melyik Brexit forgatókönyv fog megvalósulni. A brit gazdaság azonban köszöni szépen, jól van. A tavalyi azonos időszakához mérve 1,8%-kal nőtt a brit GDP az idei első negyedében. Egy negyedévvel korábban 1,4%-kal volt az éves összehasonlításban számolt negyedéves GDP-növekmény, a növekedés dinamikája tehát gyorsult. Az első negyedévi gyorsulásban része lehetett annak, hogy a vállalati szektor készletfelhalmozási célú beszerzésekbe kezdett a brit EU-tagság megszűnésére készülve. A kilépésükkel kapcsolatos bizonytalanság azonban jelentősen megterheli az EU és brit gazdaságot egyaránt.

Az Európai Bizottság legfrissebb, tavaszi átfogó előrejelzése szerint 2019-ben 1,4%-kal, 2020-ban pedig 1,6%-kal bővíthet az Európai Unió GDP-je, ami 0,1 százalékponttal alacsonyabb a korábbi várakozásánál. Az euróövezet esetében idén 1,2%-os, jövőre 1,5%-os növekedéssel kalkulál a Bizottság, ami szintén 0,1-0,1 százalékponttal alacsonyabb a korábban vártnál. Az EU esetén az idénre várt 1,4%-os, illetve az euróövezeti 1,2%-os GDP-bővülés 0,6-0,7 százalékpontos lassulást jelent 2018-hoz képest, ami nagyon jelentős, és jól jelzi, hogy milyen súlyos gazdasági problémákkal küzd a kontinens.⁵

A jelenleg zajló folyamatok alapján megállapítható, hogy a világgazdaság túljutott ciklikus csúcán. A lassulás egy része természetes, ciklikus folyamat, ezt azonban számos egyedi tényező felerősítette, ezért láthattunk sok helyen markáns lassulást. Azt viszont érdemes hangsúlyozni, hogy ezt az alapforgatókönyvet rengeteg lefelé mutató kockázat övezi, vagyis nagyobb a valószínűsége a kilátások további romlásának, mint a javulásnak. Összefoglalva a leggyakrabban emlegetett veszélyek a következők:⁶

- a kereskedelempolitika,
- az USA, az euróövezet és Kína gazdasági lassulása,

³ <https://www.portfolio.hu/gazdasag/itt-a-kinai-gdp-adat-nem-lassult-a-vilag-masodik-legnagyobb-gazdasaga.321275.html>

⁴ <https://www.portfolio.hu/gazdasag/meg-pesszimistabb-lett-az-europai-bizottsag-az-eu-s-novekedessel-kapcsolatban.323337.html>

⁵ European Commission: Spring 2019 Economic Forecast

⁶ <https://www.portfolio.hu/gazdasag/320-koruli-euroarfolyam-gyorsulo-inflacio-lassulo-novekedes-ez-varhat-iden-magyarorszagra.324429.html>

- geopolitikai kockázatok,
- és a Brexit.

A globális infláció az elmúlt hónapokban csökkenő tendenciát mutatott. Az eurózónában a romló konjunktúrával összhangban a 2 százalékos jegybanki cél alatt alakult az infláció, miközben a maginfláció is visszafogott dinamikát mutatott. Régióink országaiban – Lengyelország kivételével – növekedett az infláció.⁷

A romló konjunkturális kilátások ellenére az elmúlt hónapokban javult a pénzpiaci hangulat, amelynek hatása mind a fejlett, mind a feltörekvő kötvény- és részvénypiacokon érezhető volt. A szakértők többsége egyelőre csak nem szélsőséges forgatókönyvként számol 2008-as gazdasági válsághoz hasonló folyamatokkal.

Kirobbanó formában a magyar gazdaság

Brutális növekedési adatok

A kedvezőtlen külpiaci körülmények ellenére az idei év első negyedének előzetes GDP adatai szerint 5,2%-kal bővült a magyar gazdaság. Ez a második legnagyobb szám 1996 óta, amióta összehasonlítható adatok állnak rendelkezésre. A legmagasabb adat tavaly a harmadik negyedév mért 5,3%. Ezzel az adattal Magyarország az Európai Unió növekedési rangsor élére került. A KSH tájékoztatása szerint a növekedéshez az ipar, az építőipar és a piaci alapú szolgáltatások járultak hozzá a legnagyobb mértékben.⁸

A tavaly kissé gyengélkedő ipar óriási lendülettel kezdte meg az évet, pedig az Audi-sztrájk és az egyre gyengébb nyugat-európai gazdasági teljesítmény alapján inkább lassulástól tartottak az elemzők. A termelés volumene ugyanakkor hónapról hónapra új csúcsra tört. Szédítő tempóban kezdte az évet az építőipar is, amely az első negyedévben csaknem 50%-kal magasabb termelési volument produkált, mint tavaly ilyenkor.

A gazdasági növekedésnek összefoglalva jelenleg a következő meghatározó okai van:⁹

- a lakossági fogyasztást a gyors béremelkedés és a foglalkoztatás bővülése támogatja,
- a beruházásokat az uniós forráskiosztás csúcsra járatása mellett a magánkereslet is támogatja,
- építőipar lendület,
- az ipari termelés volumene új csúcsokat dönt, jelentősen támogatva ezzel a GDP bővülését.

Gazdasági kilátások

A piaci várakozások szerint idén 4,5 % körüli ütemben bővülhet a hazai GDP, a pozitív meglepetések következtében érdemben felfelé módosították a szakértők előrejelzéseiket. A béremelkedések által vezérelt fogyasztás továbbra is tartóoszlopa marad a növekedésnek, miközben a beruházási ráta is emelkedik. 2020-2021-ben azonban jelentős lassulás következhet be, miután várhatóan a belső motorok nem tudják majd ilyen erősen húzni magukkal a

⁷ MNB: Inflációs jelentés, 2019. március

⁸ <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/gde/gde1903.html>

⁹ <https://www.portfolio.hu/gazdasag/magyarorszag-paradezhatott-felrobbant-a-gazdasag.323967.html>

gazdaságot. Az EU-s források beáramlása fokozatosan elapad, a lakossági fogyasztás bővülése is mérséklődhet.

Felpörgő infláció negatív hatással lehet a béremelkedésre

Jelenleg az infláció alakulása az egyik legizgalmasabb makrogazdasági téma Magyarországon. Az alap éves mutató értéke áprilisban az előző havi 3,7%-ról 3,9%-ra emelkedett, ami hat és fél éves csúcsot jelentett. Eközben azonban megállt a volatilis energia- és élelmiszerárak kiszűrésével kapott maginflációs index utóbbi hónapokban látott gyors növekedése, igaz, a 3,8%-os érték változatlanul hatéves csúcsot jelent.

A dinamikus béremelkedés és szűk munkaerőpiac által hajtott belső kereslet tartós és jelentős élénkülése leginkább érzékeny piaci szolgáltatások inflációjában mutatkozik meg, ami szintén a válság óta nem látott magasságokban jár.

Az infláció elszabadulására a jelenlegi folyamatok alapján nem kell számítani, de az erős árnyomás fennmaradhat, az infláció tartósan a 3% körüli célérték felett alakulhat. Ennek oka, hogy a szűk munkaerőpiac, dinamikus béremelkedés által generált fogyasztás nem fog várhatóan érdemben gyengülni.

Kulcsfontosságúak lesznek a következő hónapok adatai, hiszen ezeket alapján kiderül, hogy mekkora további monetáris szigorításra, esetleg kamatemelésre lehet szükség idehaza.

Szárnyaló bérek, nincs vége a bérrobbanásnak

A minimálbér, illetve a garantált bérminimum jelentős emelése, valamint a jelentős munkaerőhiány továbbra is magasan tartja a béremelkedés ütemét. A KSH áprilisi gyorstájékoztatója szerint 2019. februárban a bruttó átlagkereset 345 900 forint volt, 12,1%-kal magasabb, mint egy évvel korábban. A 2019. január–februári időszakban a bruttó átlagkereset 344 700 forint, a nettó átlagkereset 229 200 forint volt, mindkettő 11,4%-kal nőtt az előző év azonos időszakához viszonyítva. A bruttó és a kedvezmények nélkül számított nettó átlagkereset egyformán 11,4%-kal, míg a kedvezmények figyelembevételével számított nettó átlagkereset 11,5%-kal nőtt az előző év azonos időszakához képest. A fogyasztói árak előző év azonos időszakához mért 2,9%-os növekedése mellett a reálkereset 8,3%-kal emelkedett.¹⁰

¹⁰ <http://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/#/hu/document/ker1902>

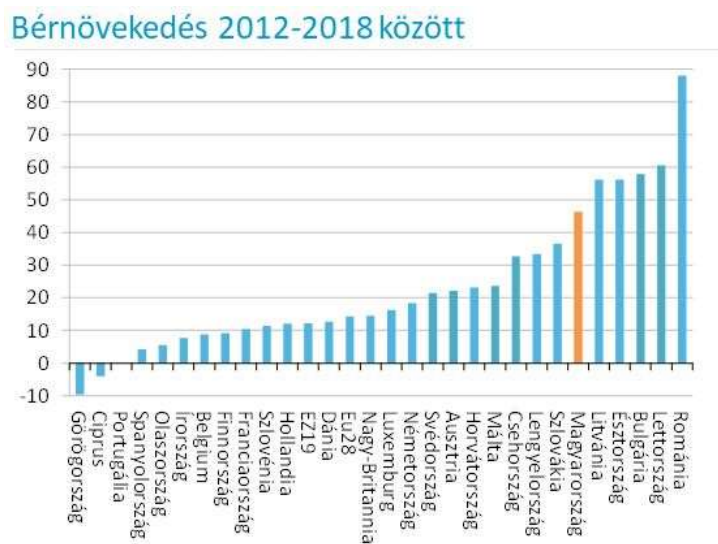
Az adatok azt mutatják, hogy a bérek növekedési üteme nem torpant meg, a 2018-as év egészében 11,3% volt nemzetgazdasági szinten a bérek emelkedése. Ez azt jelzi, hogy a munkavállalók pozíciója erősebb, mint azt korábban bárki gondolta. A legtöbb elemző a tavalyi 10% feletti béremelkedés után az idei évre lassulását jelzett előre, ez azonban eddig nem történt meg.

A növekedésben kulcsszerepe volt, hogy a minimálbér és a garantált bérminimum jelentősen, egyaránt 8%-kal nőtt idén, és soha nem tapasztalt munkaerőhiány alakult ki az országban. A munkavállalók megerősödése, alkupozícióik növekedése sztrájkokhoz vezetett az év első hónapjaiban. Ezek sikeresnek bizonyultak és jellemzően a tervezettnél érdemben nagyobb emelésre készítették a munkáltatókat.¹¹ Említést érdemel, hogy az idei első fizetéseknél jelentkezhetett a cafeteria rendszer átalakításának hatása, az MNB számítása szerint ez azonban nem jelenthetett többet, mint átlagosan 1%-os emelés.

A vállalatoknál jellemzően tavasszal zajlanak a bértárgyalások, illetve a munkaerőhiány enyhülésére sem számíthatunk, így az előttünk álló hónapokban is fennmaradhat a gyors bérdinamika. A Családvédelmi Akcióterv hosszabb távon támogatja a bérek növekedését. Különösen a négy gyermeket vállaló nők személyi jövedelemadó fizetési kötelezettség alól történő mentesülése segíthet közvetlenül az érintett munkavállalóknak. Negatívumként azonban érdemes megjegyezni, hogy az infláció 3,5-4% körül stabilizálódhat, ami a reálbérek növekedési ütemét csökkentheti, azaz a munkavállalók jövedelmének vásárlóereje visszafogottabban nőhet.

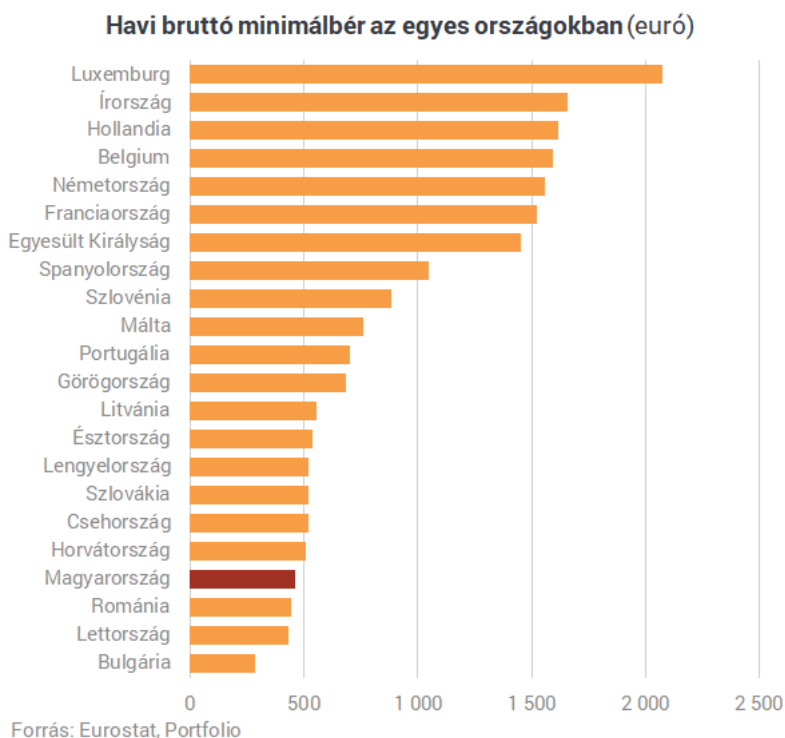
¹¹ <https://www.portfolio.hu/gazdasag/munkaugy/nincs-vege-a-magyar-berrobbanasnak.322529.html>

Forrás: portfolio.hu

Az ábrán jól látható, hogy 2012 és 2018 között nem Magyarországon nőttek a leggyorsabban a keresetek, dinamikában előttünk volt Románia, Lettország, Bulgária, Észtország és Litvánia is.

A 2019-ben az EU-ban érvényben lévő minimálbér összegeit hasonlítja össze az alábbi táblázat. Magyarország annak ellenére található a lista utolsó negyedében, hogy a 2010 óta a minimálbér összege megduplázódott.

Teljes foglalkoztatottság közelében a munkaerőpiac

A jegybank várakozása szerint a demográfiai folyamatok kedvezőtlen alakulása miatt a munkaerő-piaci szempontból aktívak száma idén csökkenő ütemben emelkedik tovább, 2020-ban pedig nem folytatódik a munkaerő-kínálat bővülése. A demográfiai folyamatok egyre erősebb korlátot jelentenek a foglalkoztatásbővülés számára. A tartósan magas gazdasági növekedéssel párhuzamosan fokozódik a versenyszféra munkaerő-kereslete, ami támogatja a foglalkoztatás bővülését. A munkaerő-tartalék demográfiai, valamint illeszkedési problémái - munkaerő nem megfelelő képzettsége és a munkavállalási mobilitás hiánya - jelentősen megnehezítik az egyre több szektorban jelentkező krónikus munkaerőhiány enyhítését.

A gazdaság csaknem minden ágazatában növekedett a munkaerőhiány, ami mostanra komoly korlátja a termelés növekedésének. A következő időszakban ráadásul tovább fokozódhat a munkaerőhiány, hiszen a magyar gazdaság növekedése erős maradhat. A cégek termelésnövekedésének egyre jelentősebb korlátja a munkaerőhiány, így ez középtávon visszafoghatja a GDP bővülését is. Ugyanakkor a fokozódó munkaerőhiány miatt a munkavállalók könnyebben harcolnak ki maguknak magasabb bért (és a vállalatok rá vannak kényszerítve a gyors béremelésre, hogy megtartsák a munkavállalókat), ami rövid távon kedvező hatást gyakorol a belső kereslet további bővülésére.

Az MNB várakozása szerint a foglalkoztatottság folytatódó emelkedésével a jelenleg 3,6 százalékos szinten tartózkodó munkanélküliségi ráta 2020-ig 3,3 százalékra csökkenhet.

A munkaerőpiac egyre inkább megközelíti a teljes foglalkoztatottságot. Az intenzív verseny a képzett munkaerőért, illetve a nagyvállalatok dinamikus bérfejlesztései a korábban vártnál magasabb béremelésre készíteti a vállalatok jelentős részét.

A bérek folytatódó emelkedését a feszes munkaerőpiaci kondíciók mellett egyre inkább a termelékenység növekedése és a versenyképesség határozhatja meg. A bérköltség dinamikája a következő évek átlagában enyhén meghaladja a termelékenység növekedését.¹²

Aktuális kihívások, egyre inkább a munkavállaló az úr

A makrogazdasági adatok elemzése után megállapítható, hogy a drasztikus és átfogó béremelkedések jelentős tolóerőt jelentenek a magyar gazdaságnak. A lakossági fogyasztás, a belföldi turizmus, az építőipar mind érdemben segítik a magyar növekedést magas szinten tartani a külföldi környezet romlása mellett.

Kérdés, hogy meddig és milyen áron tartható fenn az évi 10% feletti bérnövekedés?

Magyarországon főleg a fizikai munkát végző szak- és betanított munkásból van hiány, ez a bérstatisztikákon is meglátszik. A Trenkwalder munkaerő-kölcsönző cég közel 7 ezer fő béradatait feldolgozó elemzéséből kiderült, hogy 2019 első negyedévében 1 115 forint volt a fizikai munkát végző szak- és betanított munkások átlagos bruttó órabére. Ez több mint 16 százalékos növekedést jelent 2018 hasonló időszakában tapasztalthoz képest.

A munkavállalók örülnek, hiszen az elmúlt években kitörtek a munkaadók kiszolgáltatottsága alól. Ez meglátszik a sztrájkaktivitásban is, mely lehet, hogy a következő években virágkorát

¹² Tóth Gergely: Mérlegen a 2013-2017 közötti növekedésfókuszú gazdaságpolitika eredményei, különös tekintettel a hazai bérel változására.

fogja élni. A vállalatoknak eközben egészen egyszerűen nincs esélyük a túlélésre, ha nem emelnek béreket. A konjunktúra hatására a vállalatok szeretnének még fejlődni, beruházni és munkaerőt felvenni, azonban egyre kevesebben találják meg a megfelelő dolgozót.

A Magyarországon tapasztalt béremelkedés azonban - mint a tanulmány korábbi részében bemutatásra került - nem egyedi jelenség, nem hungarikum. A nyugat-európai bérszínvonalhoz való további felzárkózás alapvető feltétele, hogy a hazai tulajdonú vállalati kör jóval termelékenyebb legyen. A külföldi tulajdonban lévő cégek termelékenysége jelenleg közel háromszoros. A munkatermelékenység idehaza majdnem dupla olyan gyorsan zárkózott fel 1995 óta az eurózána átlagához, mint a bérek. Ez alapján - ha óvatosan is - megállapítható, hogy az eddig a béremelkedések mögött megvan a fundamentum, tehát fenntartható a folyamat.

Könnyen megeshet, hogy a közeljövőben jelentősen emelkedik majd a versenyt, illetve a fokozódó nyomást nem bíró vállaltok száma. A nagyvállalatokkal ellentétben a kkv-szektorban szűkebb a bérezési mozgástér a jövedelmezőség terhére. Ezért főleg a magyar tulajdonú kkv-k termelékenységének növeléséhez szükség lenne a jövő technológiai felé mutató beruházási aktivitására, a mérrethatekonyságból fakadó előnyök kihasználására, a hálózatosodásban rejlő lehetőségek felismerésére, külföldi piaci terjeszkedésre, illetve a menedzsmentkultúra fejlesztésére.

IRODALOMJEGYZÉK

1. European Commission: Spring 2019 Economic Forecast
2. IMF: World Economics Outlook, April 2019
3. Tóth Gergely: Mérlegen a 2013-2017 közötti növekedésfókuszú gazdaságpolitika eredményei, különös tekintettel a hazai bérel változására. In: Csiszárík-Kocsir, Ágnes; Garai-Fodor, Mónika (szerk.) Vállalkozásfejlesztés a XXI. században VIII./2. : Makro- és mikrokörnyezeti trendek és kihívások a vállalkozásfejlesztésben Budapest, Magyarország: Óbudai Egyetem Keleti Károly Gazd. Kar, (2018) pp. 276-291., 16 p.
4. www.portfolio.hu
5. www.ksh.hu
6. www.mnb.hu